

ПАМ'ЯТКИ ГУТНИЦТВА У МУЗЕЯХ: ПРОБЛЕМИ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ

Юлія Курдина

Інститут гуманітарних та соціальних наук
Національний університет "Львівська політехніка"

© Курдина Ю., 2017

Проаналізовано археологічні пам'ятки гутництва, а саме скляні вироби, які зберігаються в Львівському історичному музеї, Історико-креснавчому музеї м. Винник, Володимир-Волинському історико-креснавчому музеї та Кременецькому районному креснавчому музеї. Звернуто увагу на те, що у вказаних музеях наявні абсолютні різні за обсягом збірки скла. Водночас вказується на необхідність наукового переосмислення рівня гутництва для полегшення вирішення питання інтерпретації речових пам'яток гутництва та їхньої подальшої популяризації.

Ключові слова: пам'ятка, популяризація, збереження, гутництво, скляні вироби.

The research concerns glass glowing specimens preserved in such museums as Lviv History Museum, Historical Museum of the town of Vynnyky, Volodymyr-Volynsky Historical Museum and Kremenets Regional Museum of Local Lore. Although glass glowing specimens are available in the museums of historic character, they are not always properly presented in the exposition. One of the reasons is that the craft of glass-glowing has not gained sufficient popularization in Ukrainian historiography, despite the centuries-old tradition of glass glowing. On the territory of the Carpathian and Volyn regions, the continuous development of glass glowing can be traced back to the XII century, and the new stage of its development – forestry glass glowing – began in the last third of the XV century.

Of all the above museums, Lviv History Museum presents the majority of glass glowing specimens, and the most preserved and interesting exhibits can be found in the Museum of Glass, a special department of Lviv History Museum. Among its exhibits there are products of Univ and Korostiv glass-glowing workshops, which impress by highly skilled production. Alongside, glass glowing products from Potelych, Lviv region and other territories are introduced here. However, the museums face some problems with dating of glass products that fall into them, therefore the question of interpretation and dating of the memories of glass glowing is quite acute. The same problem is with registration of museum items: sometimes they are not listed in the museum inventory book, and therefore may eventually be lost.

Applying scientific approach to the study of glass glowing seems the most expedient. First of all, one should deviate from the idea that it was a handicraft and primitive phenomenon. The glass products, manufactured by Univ masters and decorated with Venetian thread, convincingly prove that local glass glowing products were not worse in quality than European ones. And due to the search for analogies among the finds, for instance of the Polish origin, it is possible to carry out a more accurate dating of glass glowing specimens.

The tradition started in the Museum of Glass, when glassware of contemporary craftsmen is presented alongside the old glass, is quite appropriate, since modern masters use their ancestors' methods of glass glowing. We consider such experience worth following in other museums in order to popularize the craft of glass glowing as an integral part of historical and cultural heritage.

Keywords: a specimen, popularization, preservation, glass glowing products.

Постановка проблеми. Збірки скла, які містяться у фондах музеїв поряд із архівними матеріалами та звітами археологів є цінним джерелом для вивчення історії скляного виробництва. До музеїв скляні вироби потрапляють зазвичай із планомірних розкопок чи розвідок, рідше – як випадкові знахідки, виявлені в тій чи іншій місцевості її жителями. Опрацювання музейних збірок дає змогу простежити тенденції поширення того чи іншого типу скляних виробів, зміну їхніх форм тощо. Також це уможливорює

виокремлення основних груп гутних виробів, які продукувались місцевими гутами та визначити рівень майстерності тутешніх гутників. Згідно з Інструкцією з музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини музейного фонду України музеї зобов'язані: здійснювати належний облік музейних предметів і колекцій та забезпечувати їх охорону, зберігання, консервацію та реставрацію [4]. Однак не завжди скляні вироби у музеях є належно представлені в експозиції, а саме гутництво достатньо популярно-

зоване попри багатовікову традицію скловиробництва. У цій статті на прикладі кількох музеїв Прикарпаття та Волині буде відображено стан збереження пам'яток гутництва та проблеми, пов'язані із їх збереженням та популяризацією.

Результати дослідження. З 1470 р. походить перша відома згадка про село Шкляри на Сяніччині, неподалік якого і діяли перші лісові гуті на території Прикарпаття [8, с. 10]. Разом із Волинню та Чернігівщиною ці регіони були центрами розвитку гутництва аж до середини XIX ст., коли у всій Європі закінчується епоха лісового гутництва а скляне виробництво переходить на промислові рейки розвитку [5, с. 196].

Публікацій, у яких би розглядали особливості скляних виробів чи певні комплекси знахідок не так багато. Взагалі археологічні дослідження проводили лише на двох гутах у вказаних регіонах – Унівській та Коростівській. Заслугою С. Мартинока є публікації матеріалів із археологічних досліджень цих скляних гут, у яких автор брав безпосередню участь. Відзначено конструктивні особливості печей, виявлених в Уневі, їх розташування; подано кількість знахідок та розглянуто основні гатунки скла, яке виготовлялось в гуті [6, с. 346–347]. Разом з М. Филипчуком, дослідник акцентує увагу на тому, що унівські майстри декорували вироби венеційською ниткою [6, с. 349]. На основі архівних матеріалів, він також дослідив час закладання Коростівської гуті, особливості організації праці в ній та прибутки від виготовлення скла [7, с. 43]. С. Мартинюк відзначив, що Коростівська гута вплинула на розвиток шліфованого скла в Галичині, де згодом виникли нові центри, однак скло цих гут не досягло якості Коростівської гуті тому було орієнтоване на масовий попит простих виробів для щоденного вжитку [5, с. 194]. Натомість Р. Берест, котрий брав участь у розкопках на місці Унівської гуті поділив виявлені під час дослідження гутища знахідки на кілька груп: тиглі; скляні вироби; інструменти і формові приладдя та коротко охарактеризував кожну із них [2, с. 554–556]. Більшість речових знахідок з обох гут дослідники передали у Львівський історичний музей.

Серед статей, присвячених скляним знахідкам, можна виділити публікацію М. Лосик та В. Гупало про знахідки з місця розкопок колишнього Бернардинського костелу в м. Дубно (106 одиниць скляних фрагментів, які репрезентують досить широкий асортимент виробів) [3, с. 265]. З погляду поширення аналогічних виробів та проведення хронологічних паралелей інформативною є публікація М. Гарас та Г. Карвовської, присвячена скляним речам, виявленим на місці існування корчми у Дубно, що на Підляшші (загалом 3942 фрагменти) [17, с. 258]. Зокрема, у статті подано інформацію про келихи на ніжках-баласинах, які були хорошою імітацією модних у той час венеційських виробів [17, с. 262]. До

слова, такі ж вироби продукували унівські майстри [8, с. 18]. Інформацію про знахідки з Києва опублікували А. Шовкопляс (вироби, виявлені М. Каргером та В. Гончаровим у 1940–50-х рр. [16, с. 82], С. Балакін (знахідки з території Києво-Печерської лаври) [1, с. 165–167] та ін. На основі аналізу скла з території Старого Арсеналу Е. Починок запропонувала попередню класифікацію скляних виробів. Дослідницею виділено такі групи: тарне скло, столовий посуд, посуд для пиття на високій ніжці, фігурний посуд [9, с. 43–48]. Крім того, опубліковано відомості про скляні знахідки у інших містах. Характерною рисою усіх цих публікацій є наявність у них опису скляних знахідок, іноді із зазначенням їхніх параметрів, а також присутність рисунків, що важливо для пошуку аналогій тих чи інших скляних виробів у різних регіонах українських земель.

Проте значно частіше скляні знахідки не стають предметом окремого наукового зацікавлення – про них згадують фрагментарно, подаючи результати тих чи інших археологічних досліджень. У таких випадках відомості про скло доволі скупі – є лише короткий перелік виробів, у кращому випадку відзначаються їхні особливості (наприклад, наявність клейма). Серед таких можна назвати публікації львівських дослідників Ю. Лукомського, В. Шишака, О. Осаульчука, О. Лазурка [14, 15]. Трохи інформативнішою є стаття, присвячена розкопкам монастиря Воздвиження Чесного Хреста біля с. Йосиповичі на Стрийщині, автори якої відзначили схожість місцевих знахідок із виробами Унівської гуті. На їхню думку, до монастиря в Йосиповичах могли потрапляли вироби саме з Унева [10, с. 22].

Відсутність системних досліджень історії гутництва на українських землях, призвела до появи хибної думки, що скло не мало чіткої стилевої визначеності, було явищем маргінальним і досягло лише ремісничого чи кустарного рівня [13, с. 370]. Тому вивчення скляних виробів, які перебувають у фондах музеїв, дасть змогу по-новому поглянути на гутництво та переосмислити його значення в господарському житті. А це стане першим кроком на шляху до популяризації пам'яток гутництва у музеях.

Чимало скляних виробів зберігаються у Львівському історичному музеї (далі – ЛІМ). Серед них – колекція скляних виробів XVII–XVIII ст., виявлена С. Терським під час розкопок на площі А. Міцкевича, 10 у Львові (рис. 1–2). Поміж різноманіття пляшок, виділяється штоф із надписом “LONDON YЖР” (Львівський історичний музей, Фонд Археологія Нової доби, Інв. № 580, далі ЛІМ АНД №) [32], а з-поміж посудин для пиття вирізняється келих, прикрашений орнаментом. Також у збірці є один фрагмент основи піддона скляної посудини, виготовлений із світло-зеленого скла (ЛІМ АНД № 538) [33]. Аналогічні знахідки трапляються не так часто, однак на географічно

значній території. Своєрідними є фрагменти стінок посудин із безбарвного скла, прикрашені орнаментом по

гарячому склу (ЛІМ АНД 534, ЛІМ АНД 535) [34]. 12 екземплярів є ручками або їхніми частинами ручок [35].

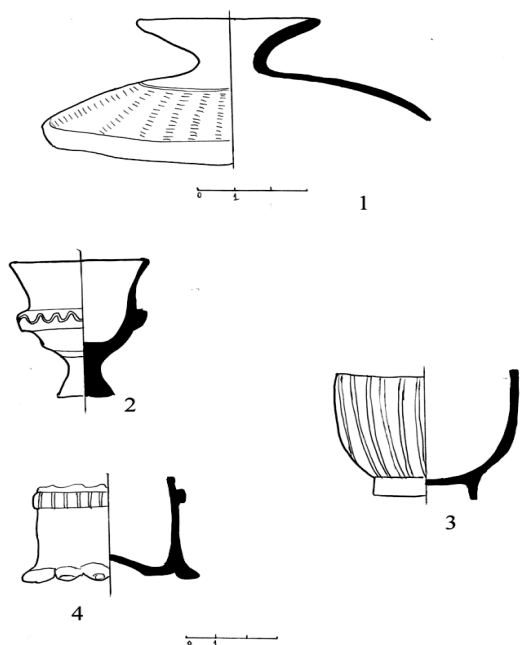

Рис. 1. Скляні знахідки з вул. Міцкевича, 10:
1 – пляшка, 2 – келих, 3 – чарка, 4 – куваль

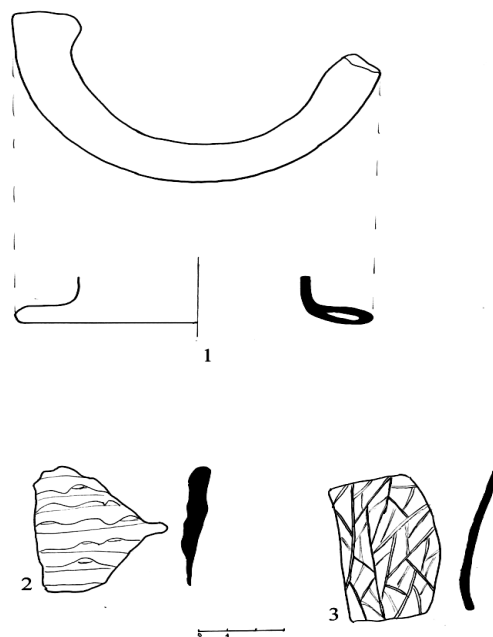

Рис. 2. Фрагмент піддону та стінок скляних виробів, оздоблених орнаментом по гарячому склу з пл. Міцкевича, 10

У ЛІМі зберігаються також скляні вироби з розкопок Крилоса (рис. 3). Зокрема, це два фрагменти келихів (ЛІМ, Фонд Київська Русь № 8223 [37] (далі – ЛІМ КР №) та ЛІМ КР № 13801 [38], фрагмент плесканки (ЛІМ КР № 2224) [39], вінце скляної посудини (ЛІМ КР № 8226) [40], скляна ручка (ЛІМ КР № 8228) [41] та денце у формі пелюстки (ЛІМ КР № 8229) [41]. Усі вироби виготовлені із зеленуватого скла, для скломаси характерна наявність бульбашок. Хоча вироби знаходяться у фонді “Київська Русь”, цілком зрозуміло, що вони виготовлені значно пізніше. Очевидно, що з якихось причин, коли знахідки потрапили до музею, їх неправильно інтерпретували.

Крім того, серед скляних виробів музею трапляються скляні клейма (рис. 4). Так, п'ять з них, датованих XVIII–XIX ст. були виявлені на вулиці Лесі Українки під час розкопок у 2012 р. На одному з них (ЛІМ АНД 984) у центрі зображено шестикутну зірку, а внизу – рибу. По боках зірки розміщені ініціали “I” та “L”. На іншому (ЛІМ АНД 985) є надпис “LONDON” [36]. Не секрет, що такі написи часто робили для того, аби видати певні напої за імпорнтні. Хоча, клеймо могло знаходитись і на пляшці англійського пива, яке було дуже популярним у XVIII ст. та постачалось у пляшках з таким клеймом. Тим більше, що такі знахідки відомі також у Дубно на Підляшші [17, s. 226].

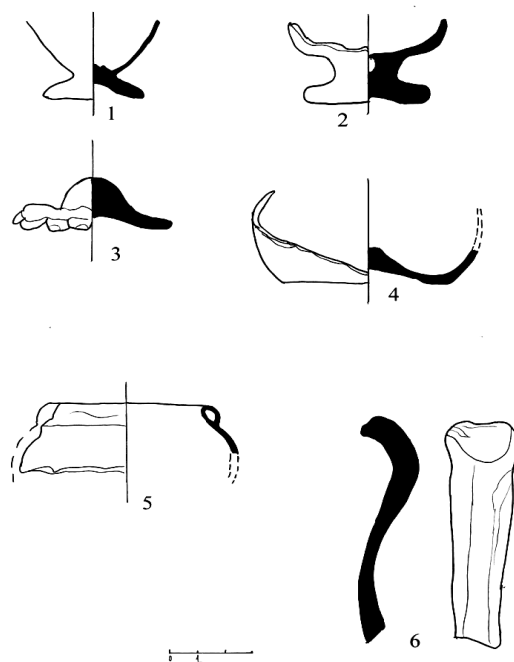

Рис. 3. Скляні вироби, знайдені в Крилосі

Третє клеймо прикрашене орлом, голова якого повернута вправо (ЛІМ АНД 986). На четвертому клеймі зображено орла, голова якого повернута вліво (ЛІМ АНД 987). П'яте клеймо має орнамент у вигляді випуклих крапок (ЛІМ АНД 988). Різноманітні написи

та клейма можуть свідчити про спроби фальшування місця виготовлення алкогольних напоїв чи про бажання майстра зробити собі “рекламу”.

Рис. 4. Клейма скляних виробів, знайдені на вул. Лесі Українки у Львові

У Музеї скла ЛІМу зберігаються деякі вироби, виявлені під час розкопок Унівської гуті, а також скло з Олеська, Потелича тощо. Шліфовані вироби Коростівської гуті представлені в експозиції Музею скла. Серед них виділяється парадний набір І. Любомирської, який складається з карафки (ЛІМ Фондова група “Скло” Інв. № 27, далі ЛІМ Ск №), завершеної фігурно шліфованим корком [43], та трьох келихів яйцевидної форми на квадратних стопах (ЛІМ Ск 53–55) [44] (рис. 5–6).

Рис. 5–6. Речі з парадного набору І. Любомирської

Крім того, у гуті виготовляли значну кількість аптечного посуду із зеленуватого та безколірного скла. Велика кількість денеч, ручок різної форми та два майже цілі кухлики дають підстави стверджувати, що у

гуті виробляли і цей тип посуду. Також тут виготовляли дзбани, штофи, карафки, плесканки на ніжці, келихи і келишки на ніжках-балясинах, або простих ніжках-стеблах, склянки циліндричної і конічної форми, кубки на піддонах та різноманітні пляшки [5, с. 192–194]. Усі ці групи скляних виробів представлені у фонді музею. Також в експозиції Музею скла – підрозділі ЛІМу – експоновано особисті речі гутників, інструменти тощо (рис. 7–8), виявлені під час розкопок гутища (вони не мають інвентарних номерів, оскільки знаходяться в допоміжному фонді групи “Скло”).

Декілька збірок із скляними речами знаходяться у Історико-краєзнавчому музеї м. Винники. Однією із них є колекція гутного скла, яку збирила влітку 2008 р. археологічна експедиція Львівського національного університету ім. Івана Франка під керівництвом Наталії Білас під час розкопок на території Підгорецького монастиря Чину святого Василя Великого. Цінність знахідок не стільки у їхній кількості, а в тому, що вони представляють чимало типів скляного посуду XVI–XVII ст. Серед виявлених гутних виробів у Підгірцях найчисленнішими є фрагменти келихів. Більшість з них виготовлені з зеленого та світло-зеленого прозорого скла. Найкраще збереженим є келих зеленого кольору з відігнутими дзвінкоподібними вінцями (Історико-краєзнавчий музей м. Винники, Відділ “Археологія”, Інв. № 15827, далі – ВІКМ Арх. №) [24], що знаходиться в експозиції музею (рис. 9). Аналогічні келихи у XVI–XVII ст. широко побутували в Польщі [20, s. 148–149], що дає змогу визначити час поширення цієї форми посуду для пиття.

Іншу групу скляних виробів зі збірки музею становлять пляшки різних форм. Серед них: циліндричні, кулеподібні, пляшки-плесканки та штофи. Штоф, який майже повністю зберігся, має ширину 11 і висоту 21 см (ВІКМ Арх. № 15826) [23]. Виготовлений він з прозорого, майже безбарвного скла з легким світло-зеленим відтінком (рис. 10).

Також з Підгірців походить кухоль з темно-зеленого скла висотою 8 см (рис. 11). Його основа оздоблена прикрасою у формі пелюстки (ВІКМ Арх. № 15806) [22]. Водночас виявлено ручку аналогічної форми від ще одного кухля (ВІКМ Арх. № 15639) [21]. Завдяки літературі та опрацюванню інших музейних збірок цілком очевидно, що такі знахідки – типові для XVI–XVII ст. та мають безліч аналогій.

Крім того, у Історико-краєзнавчому музеї Винник деякі скляні вироби з розкопок Львова. Чимало скляних знахідок XVIII – першої половини XIX ст. виявлені в результаті археологічних робіт на стику вулиць Івана Гонти та Підвальної під керівництвом Остапа Лазурка. Увагу привертають фрагменти балясин (рис. 12–13). Одна з них рельєфна та забарвлена у світло-зелений колір і вкрита патиною. Інша представлена вертикальним рядом з трьох куль безбарвного скла. Ще одна фігурна

балясина виготовлена з безбарвного прозорого скла та вкрита білою патиною. Також тут знайдено фрагменти пляшок, штофів, карафів, склянок, ручки скляних виробів, фрагмент посудини з ручкою,

можливо, – дзбанка. Останній виготовлений із зеленого скла та вкритий патиною. Цікавою є знахідка склянки, виготовленої з безбарвного прозорого скла і ледь відхиленими назовні вінцями.

Рис. 7. Особисті речі гутників з Коростова

Рис. 8. Інструменти та інші знахідки з гутища

Рис. 9. Келих з музею м. Винники

Рис. 10. Штоф з музею м. Винники

Не менш цікавою є збірка гутного скла XVII–XVIII ст. з Історико-краєзнавчого музею Володимир-Волинського. Вона нараховує понад двадцять предметів, які потрапили сюди із випадкових зборів, або із планомірних розкопок на території міста та його околиць. Зокрема круглобокі пляшки представлені двома екземплярами, виготовленими із зеленуватого скла, а єдина плесканка зеленого кольору – фрагментом нижньої її частини. Штофи представлені двома фрагментами зеленого скла. Цікавими є ніжки посудин для пиття, які є суцільно заповненими (Краєзнавчий відділ Історико-краєзнавчого музею м. Володимир-Волинський, Інв. № 4580 [26], далі – KB 4580 та KB 224 [25] – рис. 14).

Рис. 11

Рис. 12–13. Балясини з музею м. Винники, виявлені у Львові

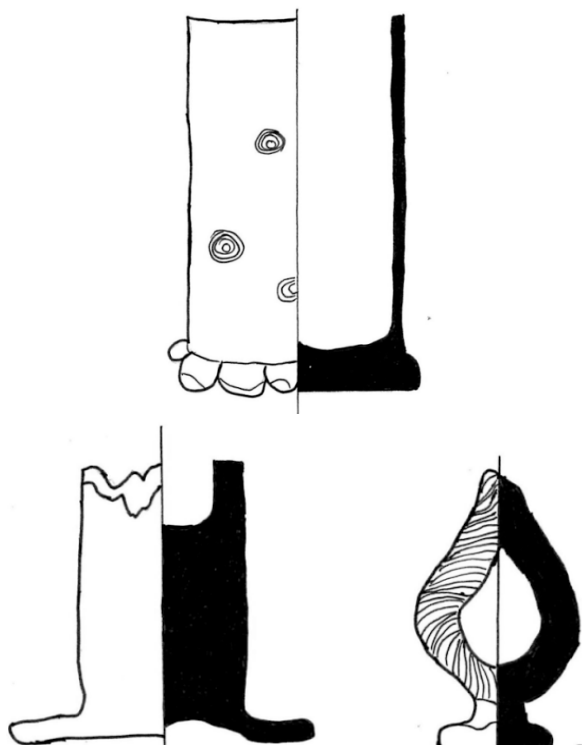

Рис. 14. Склянка та ніжка бокалів з Володимир-Волинського

Цікавою є посудина (очевидно склянка) з прозорого безбарвного скла, прикрашена наліпними

кількашаровими кругами по всій поверхні, діаметр яких 0,1–0,8 см (Краєзнавчий відділ Історико-краєзнавчого музею м. Володимир-Волинський, Інв. № 8135, далі КВ №) [27]. Дно посудини виготовлене у формі розетки діаметром 5,4 см, а висота становить 8 см (рис. 14). Її виявлено в урочищі “Апостольщина” в комплексі матеріалів XVIII ст. [12, с. 32]. З археологічного звіту С. Терського дізнаємось, що майже аналогічна за розмірами посудинка цього типу була знайдена також під час розкопок 1997 р. на пл. Старий Ринок у Львові [11, с. 48] (виставлена в експозиції Музею давніх пам’яток Львова). Фрагмент склянки з таким самим орнаментом також відомий з Чехії а саме з міста Зелена Гора. Щоправда тут денце не має форми розетки і його діаметр дещо більший – 9 см [19, s. 152–153]. Схоже до такого декорування є хіба що у келихах типу “ромер” – доволі масивних виробів на високих товстих ніжках, які прикрашались краплями скла. Їхня остаточна форма склалась у XVII ст., а найбільшого поширення такі келихи для вина здобули у Західній Європі. Відомі вони і в Північній Польщі, однак тут є імпортованими [18, s. 433–448]. Крім вказаних виробів, у музеї зберігаються три денця у формі розетки, ніжки бокалів, а також аптечні баночки (рис. 15).

Невелика кількість скляних виробів XVI–XVIII ст. міститься у фонді Кременецького районного краєзнавчого музею (рис. 15). Серед них пляшки представлені фрагментом опуклої посудини із широкими вінцями та денцем штофа (ККМ № 7677) [29]. Серед фрагментів посуду для пиття виділяються ніжка на балясинці (ККМ № 6770) [28] та масивна ніжка (бокала?), яка на висоту 7 см є суцільно заповненою (ККМ № 7678) [30]. Також у музеї зберігається оригінальний кухлик, виготовлений із світло-зеленого скла, поверхня якого прикрашена горизонтальними смугами (ККМ № 9040) [31]. Аналогічних йому виробів поки автору статті не траплялося.

Своєрідність скляних речей з колекції Кременецького музею є те, що практично всі описані вироби були виявлені у Гутиську Городельському Шумського району, де, ймовірно, могли і бути виготовлені, оскільки топоніма вказує на можливість розміщення там скляної гуті.

Висновки. Розвиток основних типів скляного посуду відбувався передусім у напрямі вдосконалення форми. Водночас слід пам’ятати, що основні форми столового посуду були запозичені з керамічних та металевих взірців. Найпоширенішими формами скляного посуду були різні пляшки, келихи, бокали та склянки. На основі опрацювання збірок скляних речей у Львівському історичному, Винниківському і Володимир-Волинському історико-краєзнавчих та Кременецькому районному історичному музеях стає цілком

зрозуміло, що всі наведені у статті екземпляри, по суті, є археологічними пам'ятками гутництва. І це ще одне переконливе свідчення того, що на території Прикарпаття та Волині землях гутництво набуло чималого розвитку, а скляні вироби, виготовлені тутешніми гутами, могли практично у повному обсязі задовольняти потреби населення. Причому відповідно до якості ці скляні вироби були доступні різним верствам населення: прості і дешеві – для менш заможних жителів, вишукані і дорогі (наприклад вироби з Коростівської скляної гуті) – для еліти

суспільства. Новий погляд на якість виконання скляних речей гутниками та їх зіставлення із синхронними знахідками дає змогу говорити про чималий досвід вітчизняних майстрів склоробної справи. Враховуючи, що сучасні майстри художнього скла використовують низку прийомів, запозичених від давніх гутників, актуальною є презентація гутних виробів у музеях поряд із сучасними скляними виробами. Частково ця концепція втілена у Музеї скла (відділ ЛІМу), однак про це йтиметься в окремому науковому дослідженні.

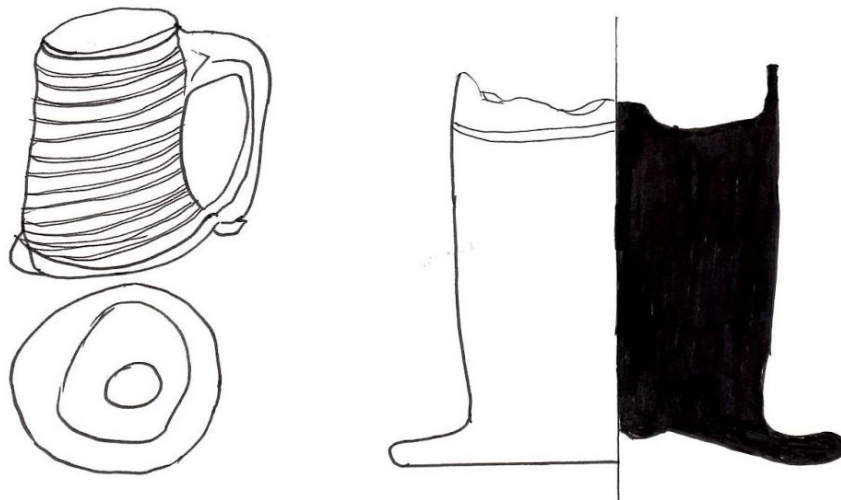

Рис. 15. Кухлик та ніжка масивного бокала(?) з Кременецького музею

1. Балакін С. Деякі матеріали до археологічної картки Києво-Печерської лаври / С. Балакін // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. – 2007. – Вип. 16. – С. 161–168. 2. Берест Р. Середньовічне гутне виробництво з лісових угідь Унівської Святоуспенської лаври / Роман Берест // Записки НТШ. – 2007. – Т. ССЛІІІ. – С. 548–556. 3. Гунало В. Скляні вироби із розкопок у колишньому бернардинському костелі в Дубні / В. Гунало. М. Лосик // Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині. – 2009. – Вип. 13. – С. 263–275. 4. Інструкція з музейного обліку, зберігання та використання пам'яток державної частини музейного фонду України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/88140. 5. Мартинюк С. Давнє скло в Україні / С. Мартинюк // Скло України / [ред. кол. Д. М. Олійник [та ін.]]. – К.: Світ успіху, 2004. – С. 176–196. 6. Мартинюк С. Скляна гута кінця XVI – початку XVII століть в околицях лісових угідь Унівської Святоуспенської Лаври / С. Мартинюк // Археологічні дослідження Львівського університету. – 2002. – Вип. 5. – С. 344–361. 7. Мартинюк С. Коростівська скляна гута / С. Мартинюк // Скло в Україні. Історія та сучасність: матеріали наукової конференції / Західний науковий центр НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львівська академія мистецтв; відп. ред. С. Мартинюк. – Львів, 1995. – С. 41–45. 8. Петрякова Ф. Звіт. Гутне виробництво в Галичині. Історичний розвиток, традиції та сучасність / Ф. Петрякова, С. Мартинюк, М. Лосик / Архів Львівської академії мистецтв. – ДБ № С 01 – 98. – Львів, 2003. – 66 с. 9. Починюк Е. Скляні посуд з території Старого Арсеналу / Е. Починюк // Лаврський альманах. – 2005. – № 21 (Спецвипуск 8). – С. 43–46. 10. Рудий В. Археологічні

дослідження НДЛ-81 Львівського університету на Стрийщині в 2000 – 2001 рр. / В. Рудий, В. Касюхнич, Г. Вітвіцька // Археологічні дослідження Львівського університету. – 2003. – Вип. 6. – С. 16–37. 11. Терський С. Звіт про археологічні розкопки на пл. Старий Ринок у м. Львові в 1997 р. / С. Терський / Науковий архів Львівського історичного музею. – Львів, 1998. – 67 с. 12. Терський С. Звіт про археологічні розкопки у м. Володимир-Волинський в 1999 р. / С. Терський / Науковий архів Львівського історичного музею. – Львів, 1999. – 78 с. 13. Харитонova О. Українське гутне скло в турецькому археологічному комплексі XVII століття / О. Харитонova // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. – 2008. – Вип. 17. – С. 370–373. 14. Шишак В. Результати археологічного нагляду у м. Львові 2002 – 2003 рр. / В. Шишак, С. Андреев, О. Лазурко, Ю. Лукомський // Археологічні відкриття в Україні 2002–2003 рр. – К., 2004. – С. 345–346. 15. Шишак В. Археологічно – архітектурні дослідження по вул. Руській у Львові 2002 р. / В. Шишак, Ю. Лукомський, О. Осаульчук // Археологічні відкриття в Україні 2002 – 2003 рр. – К., 2004. – С. 346–350. 16. Шовкопляс А. Некоторые гутные стеклянные изделия из Киева / А. Шовкопляс // Культура средневековой Руси. – Ленинград: Наука, 1974. – С. 81–85. 17. Garas M. Wytroby szklane / M. Garas, H. Karwowska // Założenie rezydencjonalne Sapiehów w Dubnie / Praha zbiorowa pod redakcją H. Karwowskiej, A. Andrzejewskiego. – Białymstok: Muzeum Podlaskie w Białymstoku, Instytucja Kultury Województwa Podlaskiego, 2013. – S. 257–286. 18. Gołębiewski A. Puchary szklane typu Römer z terenu Polski pólnocnej / A. Gołębiewski // Kwartalnik historii kultury materialnej. – 1988. – No. 3. – S. 433–448. 19. Sedláčková H. Das Glas deutscher Provenienz in Mähren, Tschechische

Republik [Електронний ресурс] / H. Sedláčková // Glasproduktion. Archäologie und Geschichte: beiträge zum 4. Internationalen Symposium zur Erforschung mittelalterlicher und frühneuzeitlicher Glashütten Europas. – Trier: Kliomedia, 2012. – S. 143–155. (Interdisziplinärer Dialog zwischen Archäologie und Geschichte; band 2). – Режим доступу: https://www.academia.edu/3079798/Das_Glas_deutscher_Provenienz_in_Mahren_Tschechische_Republik. 20. Wyrobisz A. Szkło w Polsce od XIV do XVII wieku / Andrzej Wyrobisz. – Wrocław – Warszawa – Kraków : Wydawnictwo polskiej akademii nauk, 1968. – 143 s. 21. Історико-краєзнавчий музей м. Винники, фондова група “Археологія”, (далі ВІКМ Арх.) № 15639. – Ручка кухля. 22. ВІКМ Арх. № 15806 – Кухоль. 23. ВІКМ Арх. № 15826 – Фрагмент штофа. 24. ВІКМ Арх. № 15827 – Дзвінкоподібний келих. 25. Історико-краєзнавчий музей м. Володимир-Волинський, фондова група “Краєзнавчий відділ” (далі – КВ), № 224 – Ніжка скляної посудини. 26. КВ 4580 Ніжка келиха. 27. КВ № 8135 – Склянка, декорована наліпними кругами скла. 28. Кременецький районний історичний музей (далі – ККМ) № 6770 – Ніжка на баясинці. 29. ККМ № 7677 – Денце штофа. 30. ККМ № 7678 – Ніжка бокала. 31. ККМ № 9040 – Кухлик. 32. Львівський історичний музей, Фонд “Археологія Нової доби” (далі ЛІМ АНД) № 580 – Фрагмент товстостінної пляшки. 33. ЛІМ АНД № 538 – Основа піддона скляної посудини. 34. ЛІМ АНД № 534, 535 – Фрагменти стінок посудин, орнаментовані по гарячому склі. 35. ЛІМ АНД № 666, 673, 677, 678 – Ручки скляних виробів. 36. ЛІМ АНД № 984-988 – Скляні клейма XVIII – XIX ст., виявлені на вул. Лесі Українки під час розкопок у 2012 р. 37. Львівський історичний музей, фонд “Київська Русь” (далі ЛІМ КР) № 8223 – Фрагмент келиха з Крилоса. 38. ЛІМ КР № 13801 – Фрагмент келиха з Крилоса. 39. ЛІМ КР № 2224 – Фрагмент плесканки з Крилоса. 40. ЛІМ КР № 8226 – Вінце скляної посудини з Крилоса. 41. ЛІМ КР № 8228 – Ручка скляної посудини з Крилоса. 42. ЛІМ КР № 8229 – Денце скляної посудини у формі розетки з Крилоса. 43. Львівський історичний музей, фондова група “Скло” (далі ЛІМ СК) № 27 – Графин. 44. ЛІМ СК 53–55 – Келихи.

References

1. Balakin S. (2007), Some materials to the archaeological card of the Kiev-Pechersk Lavra, *Novi doslidzhennya pam'yatok kozacz'koyi doby v Ukraini*, 16, pp. 161–168 (ukr.). 2. Berest R. (2007), *Medieval Hutta Production from the Forest Lands of Univ Holy Dormition Lavra*, *Zapysky NTSh, CCLIII*, pp. 548–556 (ukr.). 3. Gupalo V. (2009), *Glass products from excavations in the former Bernardine church in Dubno, Materialy i doslidzhennya z arxeologiyi Prykarpattya i Volyni*, 13, pp. 263–275 (ukr.). 4. *Instruction on museum accounting, storage and use of monuments of the state part of the museum fund of Ukraine*, available at: http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/88140. 5. Martyniuk S. (2004), *Ancient glass in Ukraine*, *Sklo Ukrainy, Svit uspixu*, Ky'viv, pp. 176–196 (ukr.). 6. Martyniuk S. (2002), *Glass Hutta of the Late 16 – Early 17th Centuries in the Forest Lands of Univ Holy Dormition Lavra*, *Arkheologichni doslidzhennya L'vivskoho universytetu*, 5, pp. 344–361 (ukr.). 7. Martyniuk S. (1995), *Korostov's glass gutta*, *Sklo v Ukraini. Istoriya ta suchasnist': materialy naukovoї konferenciyi*, pp. 41–45. 8. Petryakova F. Martyniuk S., Losy'k M. (2003), *Report. Gutta production in Galicia. Historical development, traditions and modernity*, *Arxiv L'vivskoyi akademiyi my'stectva*. – DB No. S 01–98, L'viv, – 66 p. (ukr.). 9. Pochy'nok E. (2005), *Glassware from*

the territory of the Old Arsenal, *Lavr's'kyj al'manax*, 21(Speczvy'pusk 8), pp. 43–46 (ukr.). 10. Rudy'j V., Kasyukny'ch V., Vitvic'ka G. (2003), *Archaeological researches of the SRL -81 of Lviv University in Stryish region in 2000 – 2001*, *Arxeologichni doslidzhennya L'vivskogo universytetu*, 6, pp. 16–37 (ukr.). 11. Ters'kyj S. (1998), *Report on archaeological excavations at Sq. The Old Rynok in Lviv in 1997*, *Naukovy'j arxiv L'vivskogo istorichnogo muzeju*, L'viv, 67 p. (ukr.). 12. Ters'kyj S. (1999), *The report on archaeological excavations in Volodymyr-Volynskyi in 1999*, *Naukovy'j arxiv L'vivskogo istorichnogo muzeju*, L'viv, 78 p. (ukr.). 13. Xary'tonova O. (2008), *Ukrainian hutta glass in the Turkish archaeological complex of the XVII century*, *Novi doslidzhennya pam'yatok kozacz'koyi doby v Ukraini*, 17, pp. 370–373 (ukr.). 14. Shy'shak V., Andreyev S., Lazurko O., Lukoms'kyj Yu (2004), *Results of archaeological supervision in Lviv 2002–2003*, *Arxeologichni vidkry'ttja v Ukraini 2002 – 2003 rr.*, Ky'viv, 2004, pp. 345–346 (ukr.). 15. Shy'shak V., Lukoms'kyj Yu, Osaul'chuk O. (2004), *Archaeological – architectural research on the street Rus'ka in Lviv 2002*, *Arxeologichni vidkry'ttja v Ukraini 2002–2003 rr.*, Ky'viv, pp. 346–350 (ukr.). 16. Shovkoplyas A. (1974), *Some loud glass products from Kiev, Kul'tura srednevekovoy Rusy*, *Nauka, Leningrad*, pp. 81–85 (rus.). 17. Garas M., H. Karwowska (2013), *Glass products, Zalozeniye rezy'dencyal'ne Sapyegov v Dubni, Muzeum Podlyaski v Byaly'mstoku, Insty'tuciya kul'tury Vovyevodztva Podlyas'kego*, *Byaly'mstok*, pp. 257–286 (pol.). 18. Golebyevski A. (1998), *Glass glasses of the type “Romer” from the territory of Northern Poland*, *Kvartal'ny'k gistoriyi kul'tury material'nej*, 3, pp. 433–448 (pol.). 19. Sedlyachkova G. (2012), *Glass of German origin from Moravia, Czech Republic*, available at: https://www.academia.edu/3079798/Das_Glas_deutscher_Provenienz_in_Mahren_Tschechische_Republik. 20. Vyrobish A. (1968), *Glass in Poland from 14 to 17th century*, *Publisher of Polish Academy of Sciences, Vrotslav – Varshava – Krakiv*, 143 p. (pol.). 21. *Historical and Local History Museum of Vynnyky, Archeology Foundation Group (abbreviated VIKM Arx)*, № 15639, *Ruchka kuxlya*. 22. VIKM Arx № 15806, *Kuxol'*. 23. VIKM Arx № 15826, *Fragment sthota*. 24. VIKM Arx No. 15827, *Dzvinkopodibny'j kely'x*. 25. *Historical and Local History Museum of Volodymyr-Volynskyi, the group “Local History Department” (abbreviated KV)*, No. 224, *Nizhka sklyanoyi posudy'ny'*. 26. KV № 4580, *Nizhka kely'xa*. 27. KV No. 8135, *Sklyanka, dekorovana nalipny'my' krugamy' skla*. 28. *Kremenets District Historical Museum (abbreviated KKM)*, No. 6770, *Nizhka na balyasy'nci*. 29. KKM No. 7677, *Dence sthota*. 30. KKM No. 7678, *Nizhka bokala*. 31. KKM No. 9040, *Kuxly'k*. 32. *Lviv Historical Museum, the group “Archeology of the New Age” (abbreviated LIM AND)*, No. 580, *Fragment tovstostinnoyi plyashky'*. 33. LIM AND No. 538, *Osnova piddona sklyanoyi posudy'ny'*. 34. LIM AND No. 534, 535, *Fragmenty' stinok posudy'n, ornamentovani po garyachomu skli*. 35. LIM AND No. 666, 673, 677, 678, *Ruchky' sklyany'x vy'robiv*. 36. LIM AND No. 984-988, *Sklyani klejma XVIII – XIX st., vy'yavleni na vul. Lesi Ukrayinky' pid chas rozkopok u 2012 r.* 37. *Lviv Historical Museum, the group “Kievan Rus” (abbreviated LIM KR)*, № 8223, *Fragment kely'xa z Kry'losa*. 38. LIM KR No. 13801, *Fragment kely'xa z Kry'losa*. 39. LIM KR No. 2224, *Fragment pleskanky' z Kry'losa*. 40. LIM KR No. 8226, *Vince sklyanoyi posudy'ny' z Kry'losa*. 41. LIM KR No. 8228, *Ruchka sklyanoyi posudy'ny' z Kry'losa*. 42. LIM KR No. 8229, *Dence sklyanoyi posudy'ny' u formi rozetky' z Kry'losa*. 43. *Lviv Historical Museum, the group “Glass” (abbreviated LIM SK)*, № 27, *Grafyn*. 44. LIM SK No. 53–55, *Kely'xy'*.